

Klimata pārmaiņu uztvere politiskajā vidē un sabiedrībā

Vineta Kleinberga

Rīgas Stradiņa universitātes Eiropas studiju fakultātes pētniece, doktorante

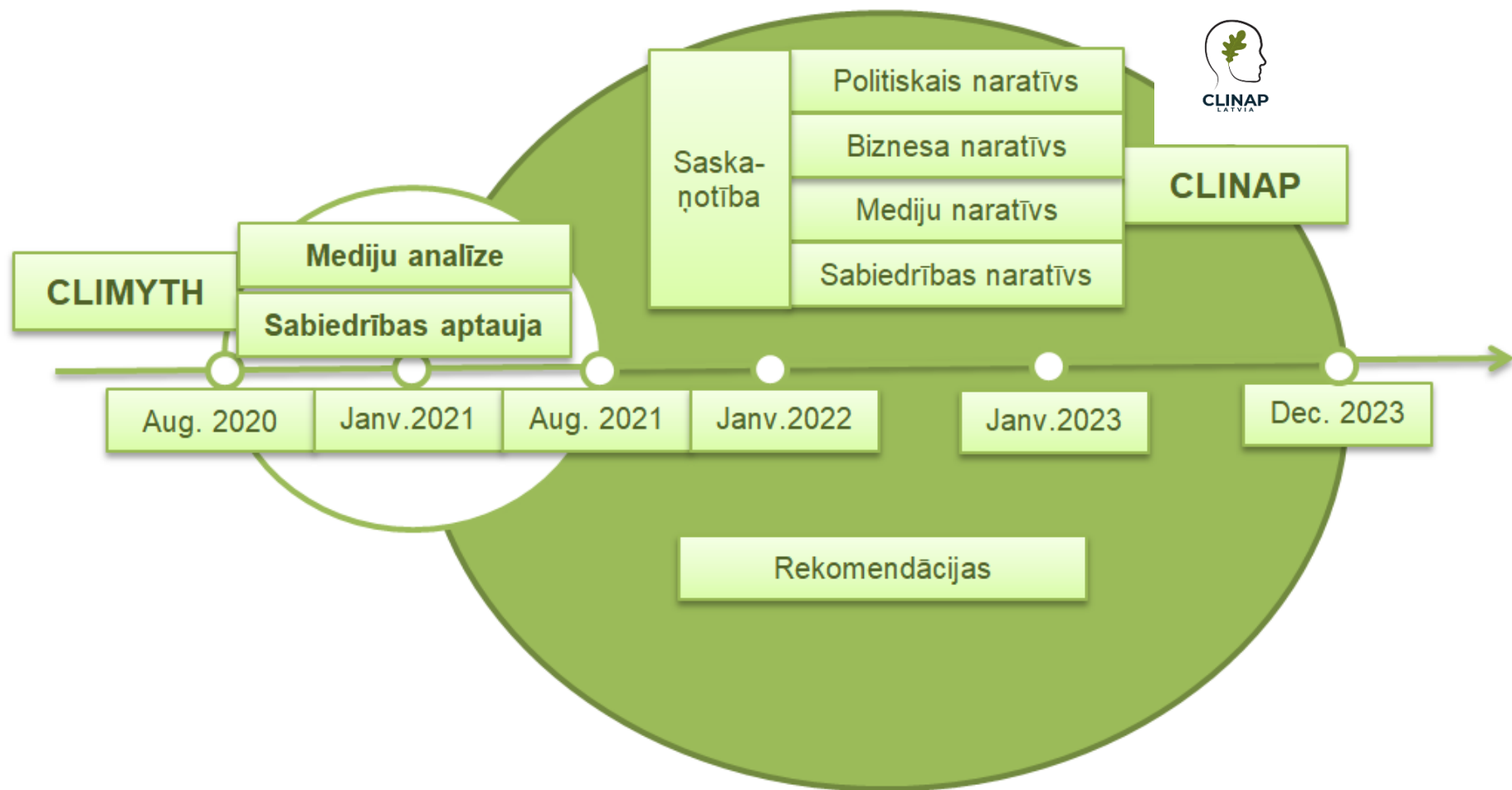
Tiešsaistes konference «Lauksaimniecības ekonomikas transformācijas iespējas»

2023.gada 31.janvārī

RĪGAS
STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Pētījuma mērķis

Klimata pārmaiņu naratīvs Latvijā un tā saskaņotība dažādos līmeņos

CLIMYTH: Klimata pārmaiņu naratīvs Latvijā: “zelta iespēju” pilsoniskajai sabiedrībai, ekonomikai un ārpolitikai meklējot (RSU grants, RSU/PP/2020-05)

CLINAP: No vienaldzības līdz pārmaiņām klimata politikā: politiskā naratīva un sabiedrības uztveres mijiedarbības uzlabošana Latvijā (Latvijas Zinātnes padome, Izp-2020/1-0047)

Kāpēc pētīt naratīvus?

- «cilvēki ir stāstus stāstoši dzīvnieki» (Mayer 2014)
- naratīvi sabiedrībā vienmēr ir pastāvējuši; tie veido cilvēku izpratni par pasauli (Bruner 1999)
- ar stāstu palīdzību tiek piešķirta jēga noteiktam fenomenam (Miskimmon et al. 2013, De Graaf et al. 2016)
- naratīvi, kas pavada zinātnisko konsensusu, klimata politiku un tehnoloģiskās inovācijas, ir nozīmīgi sabiedrības atbalsta mobilizēšanā (vai pretēji) (Janda & Topouzi, 2015; Moezzi et al., 2017; Jones & Peterson, 2018; Morris et al., 2019; Hinkel et al., 2020; Van der Leeuw, 2020; Stibbe, 2021)
- stratēģiskā naratīva dzīvotspēja un ietekme ir lielāka tad, ja pastāv saskaņotība starp visiem naratīva dzīves cikla posmiem: veidošanu, projicēšanu un uztveri (Miskimmon et al. 2013)

Kāds ir klimata pārmaiņu naratīva konteksts Latvijā?

- Ekoloģiskie faktori spēlēja nozīmīgu lomu sabiedrības mobilizācijā un Latvijas neatkarības atgūšanā **20.gs. 80.-90.gados**.
- **Postkomunistiskajās valstīs** vides aizsardzības un klimata jautājumi nav ieņēmuši būtiski vietu ne politisko partiju, nedz arī sabiedrības dienaskārtībā (Chaisty & Whitefield 2015; McCright et al. 2015).
- Vides aizsardzības jautājumi aktualizējās līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, bet it īpaši – pēc **Eiropas Zaļā kursa** pieņemšanas 2019.gada nogalē.
- Pagrieziena punkts Latvijas politiskajā retorikā – **neformālā Eiropadome Sibiu, Rumānijā** 2019.gada 10.maijā:

«Līdz šim Latvija ir pasīvi iesaistījusies klimata politikas īstenošanā. Mums ir radikāli jāmaina pieeja – no valsts, kas negribīgi pieņem citu izlemto, jākļūst par valsti, kas ir viena no klimata politikas galvenajiem virzītājiem Eiropas Savienībā» (Ministru prezidents Krišjānis Kariņš)

- Aizsākums **pragmatiskam naratīvam** par klimata pārmaiņām kā iespēju Latvijas ekonomiskajai izaugsmei un Latviju kā atbildīgu un uzticamu ES partneri (Kleinberga 2020).

Politiskais naratīvs: politisko partiju programmas (1)

- Analizētas politisko partiju pamatprogrammas, priekšvēlēšanu programmas 2018.gada Saeimas vēlēšanām un 2019.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām, kā arī pašvaldību priekšvēlēšanu programmas 2020.(Rīga) un 2021.gadā.
- Klimata pārmaiņas un ar tām saistīti **jautājumi tiek aktualizēti:**
 - Saeimas priekšvēlēšanu programmās - 75% no programmām
 - Eiropas Parlamenta priekšvēlēšanu programmas - 69%
 - Partiju pamatprogrammas – 53%
 - Pašvaldību vēlēšanu programmas – 44%

Politiskais naratīvs: politisko partiju programmas (2)

Partijas, kuras piemin klimata pārmaiņas, atzīst, ka tā ir **eksistējoša problēma**.

Partiju pamatprogrammās klimata pārmaiņas primāri tiek traktētas kā **iespēja Latvijas ekonomikai**, sekundāri pieminot arī **Latvijas pienākumu ES prasību priekšā**, vienlaikus norādot, ka tieši ES institūcijas primāri ir atbildīga par aktīvas klimata politikas virzīšanu.

Pašvaldību priekšvēlēšanu programmās klimata pārmaiņas un to mazināšana tiek uzlūkota kā **iespēja vietējai ekonomikai**, kā arī **iespēja ietaupīt un efektīvizēt pašvaldības pakalpojumus**.

Eiropas Parlamenta un Saeimas vēlēšanu programmās klimata pārmaiņas tiek skatīta kā **apdraudējums dabai** – ekosistēmai, nevis drauds sabiedrībai, cilvēkiem vai ekonomikai.

Politiskais naratīvs: Saeimas debates

Analizētas 22 vienības (2020.-2021.gads)

Klimata pārmaiņas un ar tām saistīti pasākumi tiek skatīti kā **ES uzlikts pienākums samazināt SEG izmešus**, kas vienlaikus tiek vērtēti kā būtisks **apdraudējums Latvijas ekonomikai**.

Klimata pārmaiņas pārlicinoši vairāk kā citos politiskā naratīva avotos tiek identificēts kā **izdevīgs lozungs kādiem politiķiem**, nevis reāls apdraudējums valstij.

Ja klimata pārmaiņas uzlūko kā apdraudējumu, tad tas tiek darīts **vides aizsardzības kontekstā**.

Politiskais naratīvs: Ministru kabineta sēdes

Analizētas 27 vienības (2020.-2021.gads)

Klimata pārmaiņas un ar to mazināšanu saistīti pasākumi tie skatīti pragmatiski, pieņemot klimata pārmaiņas kā **eksistējošu problēmu, kas jārisina atbilstoši ES Zaļā kursa pamatuzstādījumiem** – primāri tieši emisiju kontekstā.

70% no debatēm skaidri tiek iezīmēta tieši **Latvijas atbildība** šīs problēmas risināšanā, vienlaikus to traktējot kā iespēju Latvijas ekonomikai.

Lauksaimniecības sektors politiskajā naratīvā

Lauksaimniecības sektors tiek minēts nevis kā klimata pārmaiņu izcelsmes avots, bet gan kā **klimata pārmaiņu mazināšanas instruments**, kas vienlaikus var tikt izmantots kā Latvijas **ekonomiskās attīstības veicināšanas** līdzeklis.

Visbiežāk klimata pārmaiņas mazinošu pasākumu lauksaimniecībā labvēlīgā ietekme uz klimata pārmaiņām tiek pieminēta **partiju pamatprogrammās**, tad seko Eiropas Parlamenta priekšvēlēšanu programmas, Ministru kabineta debates un Saeimas priekšvēlēšanu programmas. Pašvaldību priekšvēlēšanu programmās lauksaimniecība figurē salīdzinoši retāk, savukārt Saeimas debatēs šī nozare netiek pieminēta vispār.

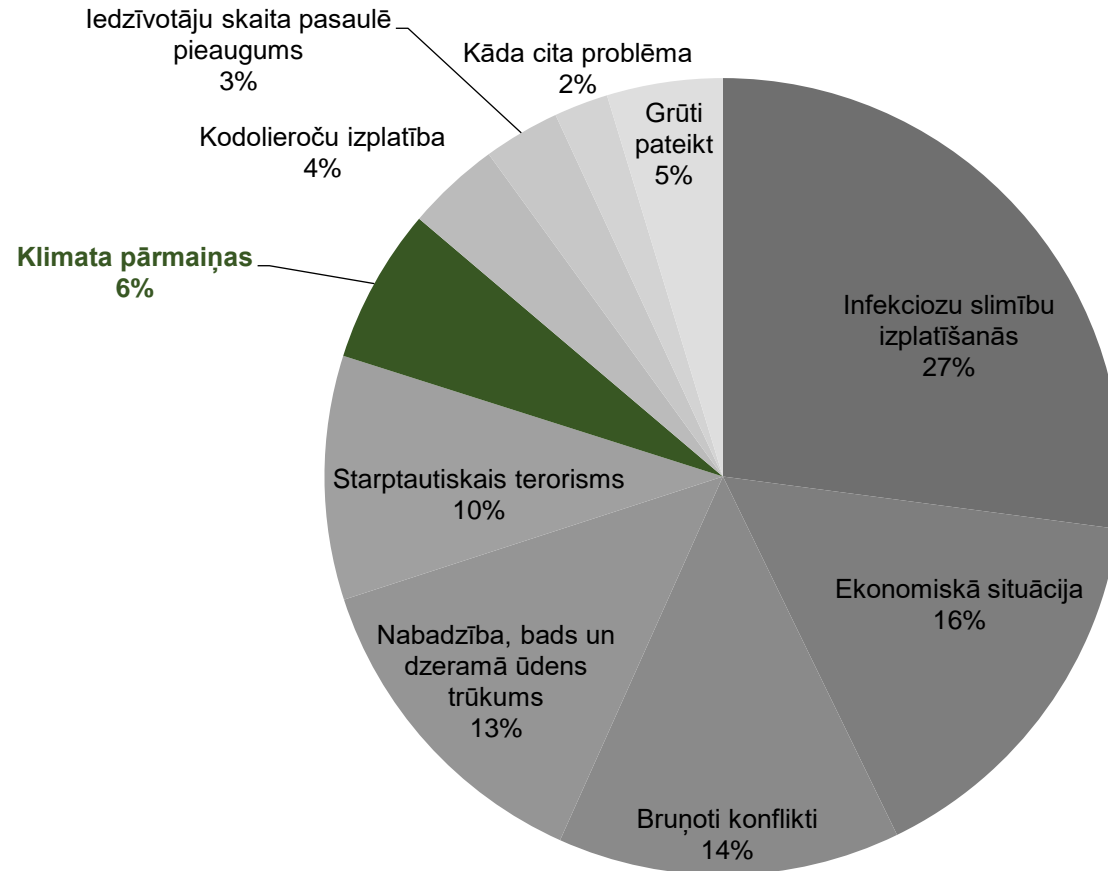
Galvenais veids kā mazināt klimata pārmaiņas, izmantojot lauksaimniecības nozari, ir sekojošs - **atbalsts bioloģiskajai lauksaimniecībai**, jeb saimniecībām, kas nelieto videi kaitīgos pesticīdus, tādējādi panākot būtisku ietekmi uz klimata pārmaiņu ierobežošanu.

Runājot par bioloģisko lauksaimniecību, primāri tiek skatīta pasākumu pozitīvā **ietekme uz vidi** un dzīvniekiem un tikai sekundāri uzmanība tiek pievērsta ietekmei uz cilvēka veselību, ko rada, piemēram, bioloģiskā pārtika.

Sabiedrības naratīvs: situācija Latvijā (1)

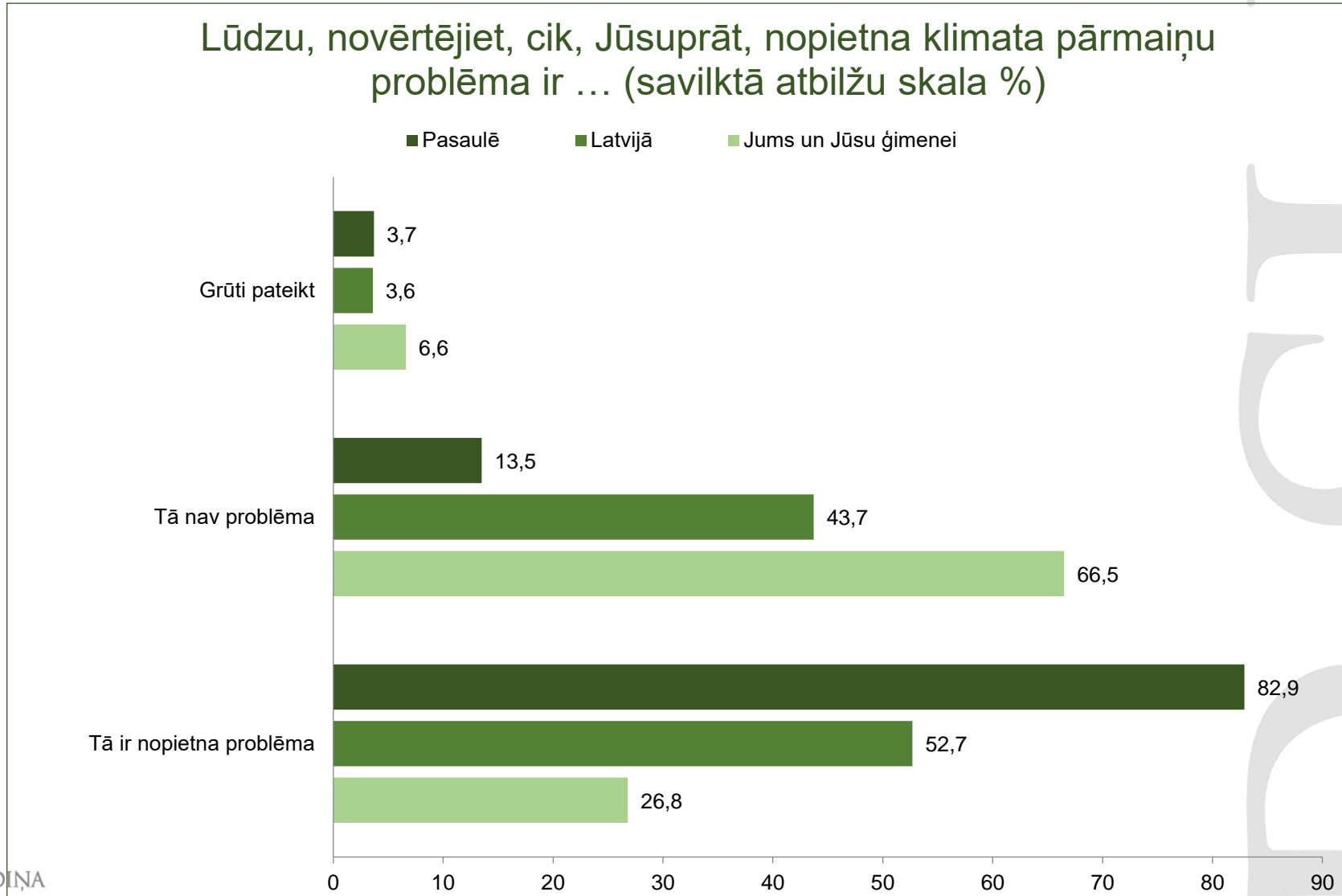
Klimata
pārmaiņas
uzskata par
6.nopietnāko
problēmu
pasaulē

Kuru no šīm uzskatāt par pašreiz visnopietnāko problēmu pasaulē?

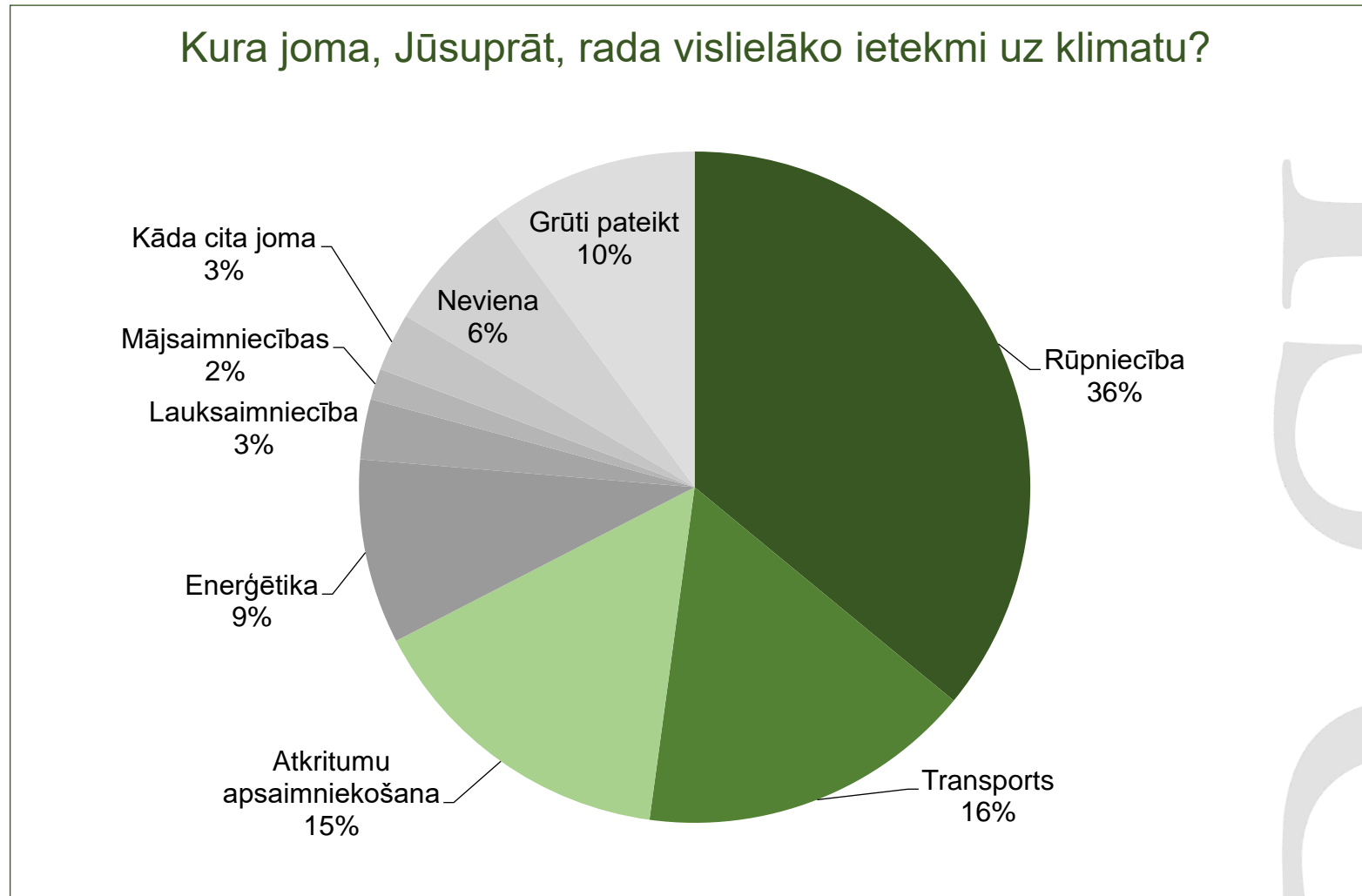
Sabiedrības naratīvs: situācija Latvijā (2)

Klimata pārmaiņas Latvijā vairāk tiek uzskatītas par globālu, ģeogrāfiski attālu, nekā lokālu problēmu

Sabiedrības naratīvs: situācija Latvijā (3)

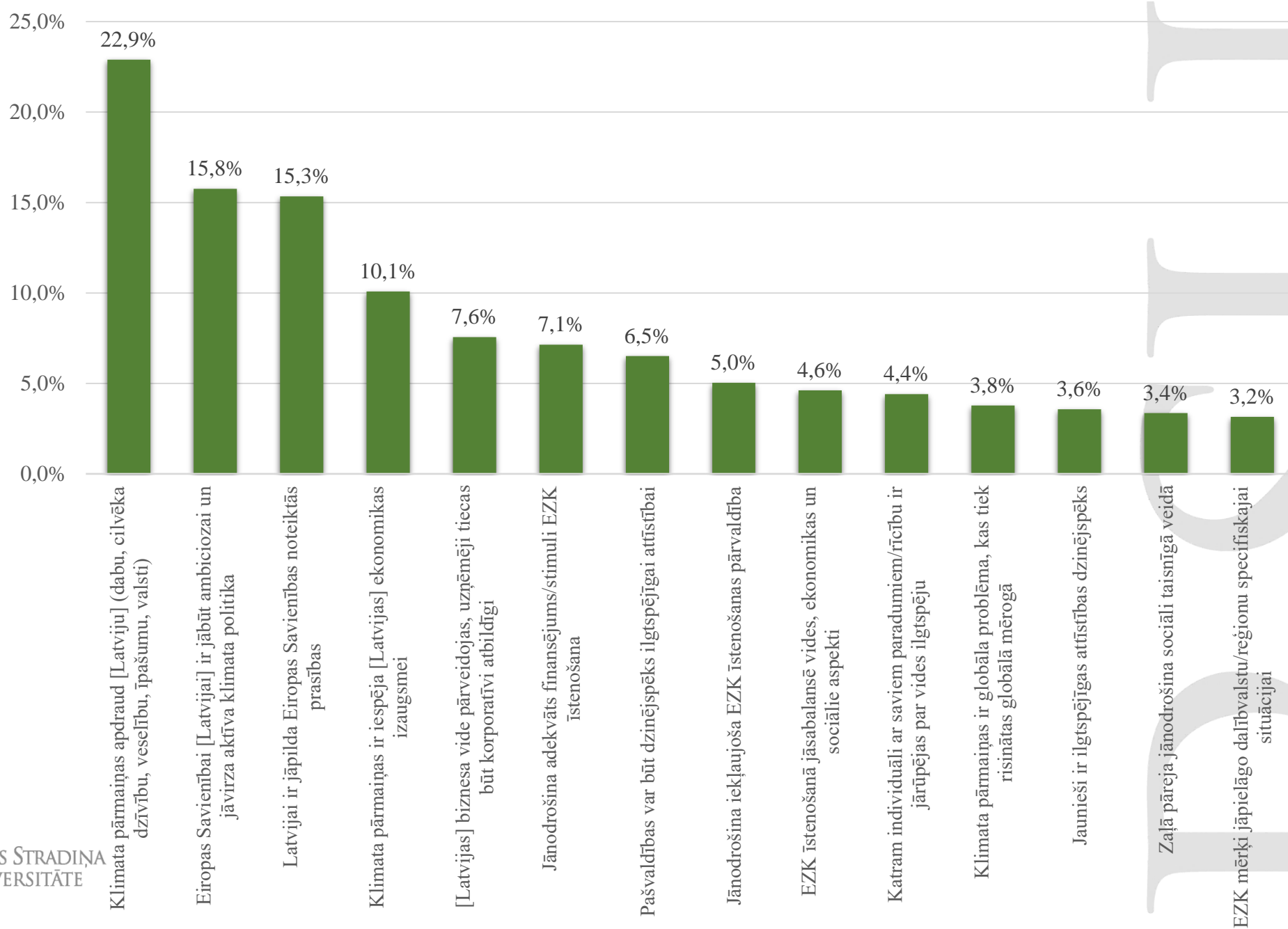
Respondentu izpratnē lielāko ietekmi uz klimatu rada rūpniecība, transports un atkritumu apsaimniekošana. Lauksaimniecības ietekmi atzīmē 3% respondentu.

Klimata pārrmaiņu naratīvi sabiedrībā

Analizētas 33 organizācijas.

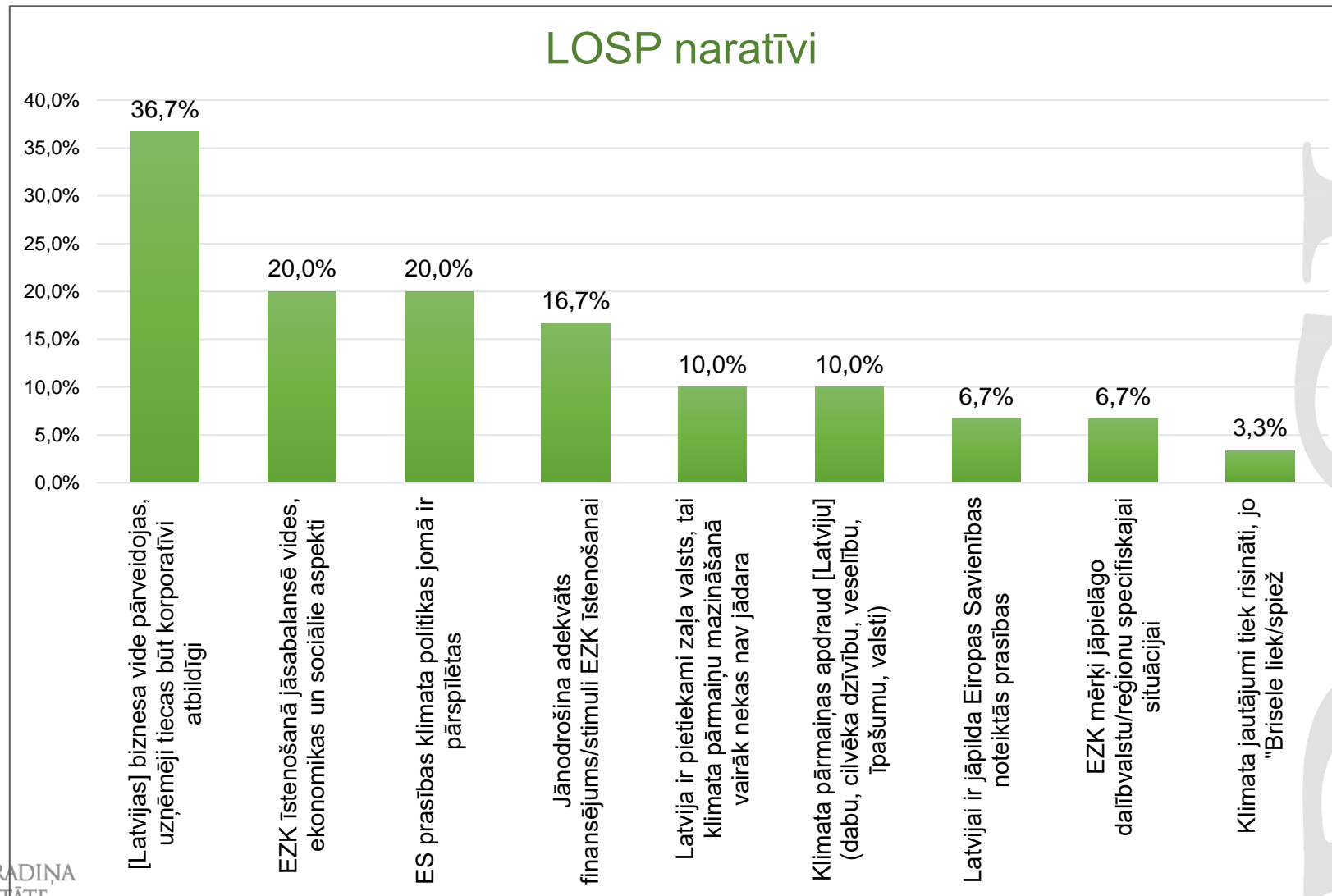
Klimata pārrmaiņu naratīvi – sadrumstaloti.

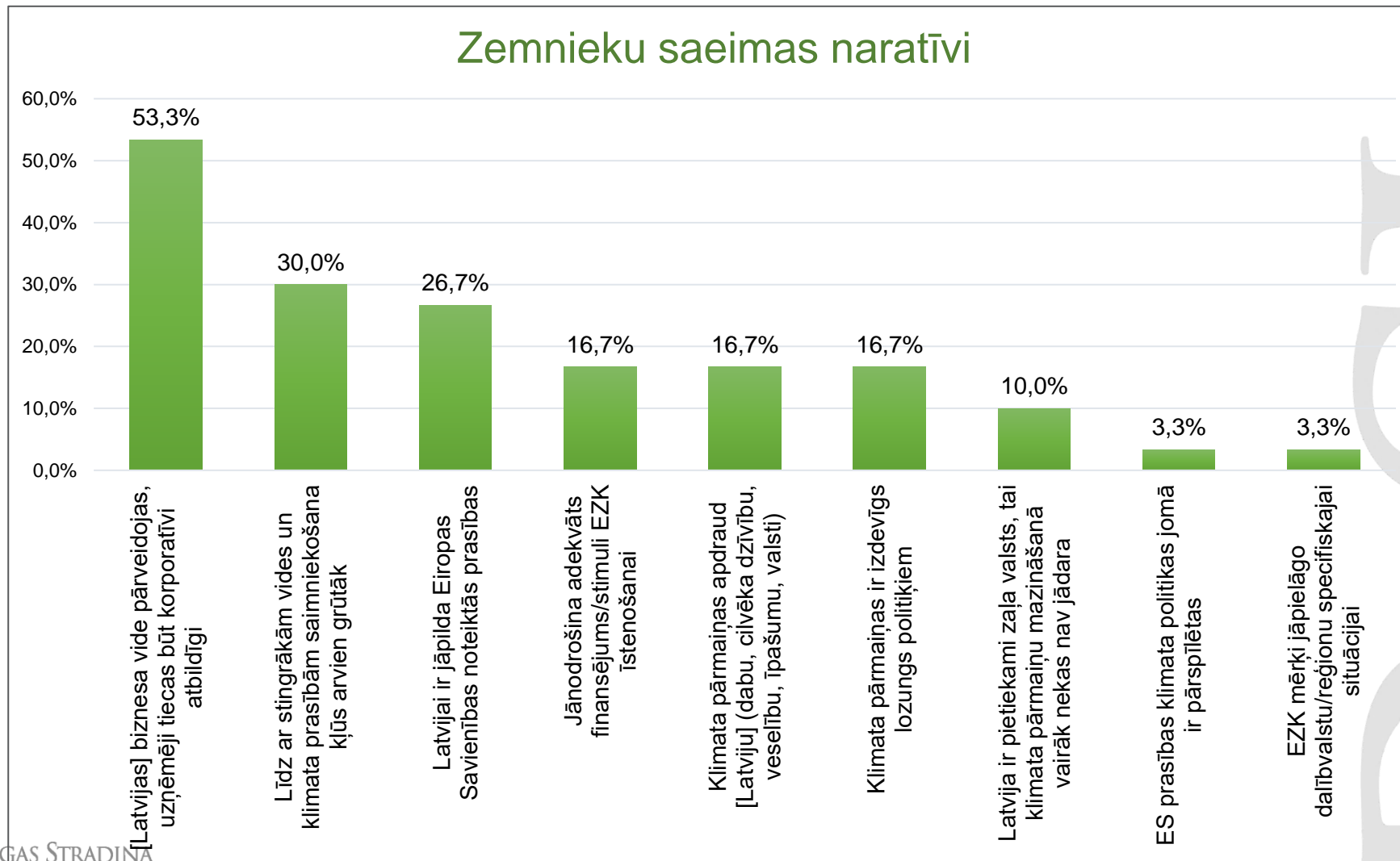
Lauksaimniecības nozares profesionālo asociāciju naratīvi (1)

- Analizētas 3 organizāciju mājas lapas (2020.-2021.gads)
- Klimata pārmaiņas un ar tām saistīti jautājumi tiek aktualizēti:
 - **Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome** – 17,1% no izskatītajām vienībām
 - **Zemnieku saeima** – 13,5%
 - **Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija** – 17,1%

Lauksaimniecības nozares profesionālo asociāciju naratīvi (2)

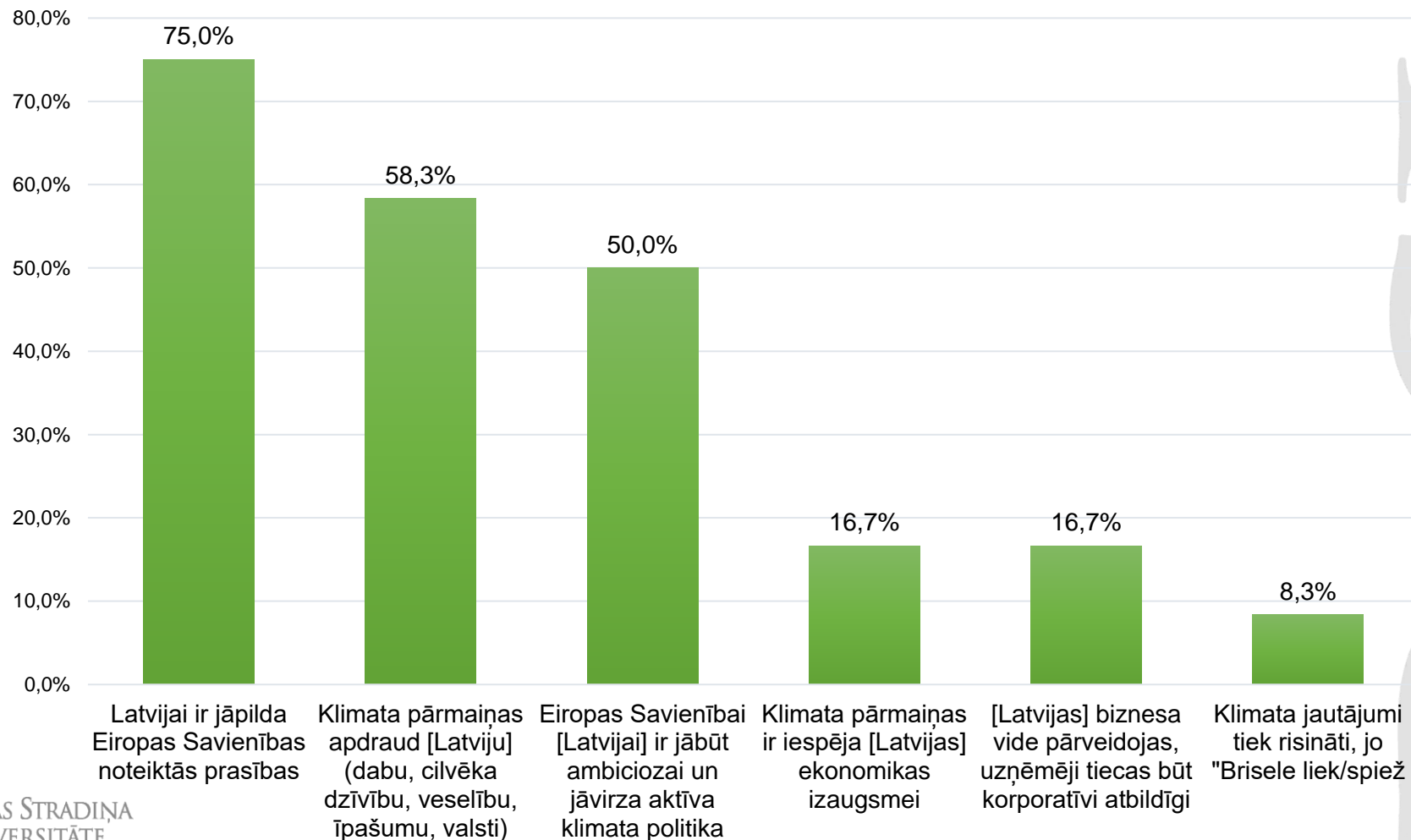

Lauksaimniecības nozares profesionālo asociāciju naratīvi (3)

Lauksaimniecības nozares profesionālo asociāciju naratīvi (4)

Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija

Lauksaimniecība biznesa naratīvā

- Analizēti 5 vērtīgākie uzņēmumi lauksaimniecības sektorā pēc Prudentia & Nasdaq Riga (2021) datiem.
- Dominē naratīvs, ka **biznesa vide pārveidojas un uzņēmēji tiecas būt sociāli atbildīgi.**

Galvenie tematiskie konteksti:

	Use of conventional existing energy sources		Transition to sustainable energy sources		Energy efficiency	Digitalization	Access to energy supply	State aid to the energy sector	Air transport	Freight transport	Light transport	Public transport	Infrastructure	Forestry	Animal husbandry	Crop production	Waste prevention	Reuse	Sorting & Recycling	Waste management system	Infrastructure	Raw materials & energy used	Green transformation, innovation & design	Bioeconomy	Digital transformation	Other
Energy	8	11	19	2	1																	1				
Transport	3		43	3					42	7	1	2	2				2	1	1				4			
Agriculture & Forestry	2	6	8	3					1	4	1		1	47	12	3	9	1	3		3	19	20	16	3	
Waste Management			1							4							24	16	58	7	35	1	0	0	0	
Production	15		17				1	1	1					7		1	1	5	6	2	4	14	7	2		5
Retail	5	2	44	3						4	3		5				38	15	31	2	20	7	3		2	2

Secinājumi

- Klimata naratīvs Latvijā ir **fragmentēts**. Zināma saskaņotība ir novērojama horizontālā līmenī, t.i. aģenti ar līdzīgām interesēm izmanto līdzīgu naratīva struktūru. Vertikālā mijiedarbībā ir vājāka.
- Populārākais ir **atzīšanas naratīvs** – klimata pārmaiņas notiek un tās apdraud vidi.
- Pēc būtības naratīvs atbilst 20.gadsimta otrās puses naratīvam starptautiskajā vidē, kas atzīst klimata pārmaiņu klātesamību, it īpaši attiecībā uz apdraudējumu videi, taču **priekšplānā izvirza nacionālās/lokālās [ekonomiskās] intereses**.
- Lai arī politiskajā naratīvā tiek uzsvērti klimata pārmaiņu un ES Zaļā kursa iespējas Latvijas ekonomikai, **sabiedrība nav vienprātīga**. Lauksaimniecības organizācijas, no vienas puses, satrauc ES Zaļā kursa izmaksas, ES prasību ietekme uz saimniekošanu, nepiemērotība Latvijas specifiskajai situācijai, bet, no otras puses, ES Zaļā kursa nepildīšana, klimata pārmaiņu apdraudējums videi un ambiciozas politikas trūkums.

Turpmākie pētījuma soļi

- Daļēji strukturētas **intervijas** un **fokusgrupas**, lai padziļināti pētītu kontekstu un motivāciju esošajiem klimata pārmaiņu naratīviem
- Tematiskas **diskusijas** Rīgā un reģionos
- Pētījuma **kontekstualizācija** saistībā ar Krievijas karu Ukrainā: kā karš ietekmēs Latvijas klimata naratīvu?
- **Rekomendāciju** izstrāde

Paldies par uzmanību!

E-pasts: vineta.kleinberga@rsu.lv

RSU
RSU
RSU